

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain ja rakentamislain muuttamisesta (HE 3/2026 vp)

Kuntaliitto pitää esityksen tavoitetta tärkeänä nykyisessä turvallisuustilanteessa

Kuntaliitto pitää erittäin tärkeänä hallituksen esityksen tavoitetta vahvistaa ja turvata Suomen maanpuolustuksen edellytyksiä. Kuntaliitto tunnistaa lähtökohtaisesti maanpuolustukselle tärkeiden tuotantolaitosten kokonaismerkityksen sekä tarpeen luoda maanpuolustukselle edellytykset myös kotimaiseen tuotantoon sotilaallisen huoltovarmuuden takaamiseksi. Myös Suomen kunnissa maanpuolustuksen tarpeet tunnistetaan ja hankkeiden toteuttamista pyritään edistämään kuntien käytettävissä olevilla keinoilla.

Esityksen perusteella sääntelyn on tarkoitus koskea vain harvalukuisia ja poikkeuksellisia tilanteita. Toisaalta Kuntaliitto on kiinnittänyt huomiota siihen, että rakentamislakiin esitetyn erityisen sijoittamislupan soveltamisala olisi laaja kattaen tuotantoa esityksen perustelujen mukaan laajemminkin kuin vain Suomen maanpuolustuksen tarpeisiin sekä monenlaista rakentamista (valmistavat, käsittelevät tai varastoivat laitokset, esimerkiksi rakennustuotteiden valmistus, miehittämättömien ilma-alusten käsittely).

Riippuen millaisesta hankkeesta on kulloinkin kyse ja kuinka paljon hankkeita jatkossa tulee Suomeen, esityksellä voi olla elinkeinotoimintaa ja työllisyyttä edistäviä vaikutuksia. Erityinen sijoittamislupa on mahdollista nähdä tapana edistää maanpuolustukseen liittyvän elinkeinotoiminnan sijoittamista Suomeen. Esityksen mukaan lakimuutoksilla voisi olla investointien tekemistä jouduttava vaikutus, millä voi olla pieni myönteinen vaikutus työllisyyteen ja verokertymään.

Lupien käsittelystä aiheutuneet kustannukset voidaan periä hakijalta tavanomaiseen tapaan lupa- ja valvontamaksua koskevan sääntelyn mukaisesti.

Toimintojen sijoittaminen ilman laajempaa toimintoja ja intressejä yhteensovittavaa suunnittelua ja vuorovaikutusta (eli kaavoitusmenettelyä) voi hankaloittaa muun toiminnan sijoittamismahdollisuuksia, vaikuttaa maanomistajien mahdollisuuksiin käyttää maataan, heikentää hankkeiden paikallista hyväksyttävyyttä ja johtaa jopa ennakoimattomaan yhdyskuntakehitykseen.

Kuntaliitto katsoo, että jatkossakin laajavaikutuksellisten toimintojen sijoittamisen mahdollistaminen olisi kestäväntä hoitaa normaalioloissa ensisijaisesti kaavoitusmenettelyn kautta. Myös hakijoiden näkökulmasta on perusteltua, että erityiseen sijoittamislupaan turvauduttaisiin vain aidosti poikkeuksellisissa tilanteissa.

Kuntaliitto on huolissaan kehityksestä, jossa kuntien vaikutusmahdollisuuksia kavennetaan vähitellen

Lakiesitysten tarkoitus on käytännössä mahdollistaa kunnan itsehallinnon kannalta keskeisen alueidenkäytön suunnittelun sivuuttaminen, kun on tärkeää saada nopeutettua maanpuolustuksellisesti tärkeinä pidettyjen tuotantolaitosten rakentamista.

Kuntien mahdollisuudet vaikuttaa alueidenkäyttöön alueellaan kaventuivat esityksen myötä, kun asemakaavoitus voitaisiin ohittaa oikeusharkintaisella lupamenettelyllä.

Kunnan on hyväksyttävä oikeusharkintainen erityinen sijoittamislupahakemus, jos laissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Kunnalla ei ole mahdollisuutta arvioida yhtäältä tällaisen menettelyn tarkoituksenmukaisuutta hankkeen edistämisen keinona eikä myöskään kunnalla ole mahdollisuutta vaikuttaa tällaisen hankkeen sijoittamiseen tai muutoinkaan tällaiseen hankkeeseen lupaedellytysten täyttyessä.

Kaavoituksen keskeinen tehtävä on sovittaa yhteen erilaisia maankäyttötarpeita niin, että eri toimijat voivat ennakoida ympäristössään tapahtuvia muutoksia samalla, kun heillä on varmuus omista toimintamahdollisuuksistaan.

Erityisen sijoittamisluvan tapauksissa voi usein olla kyse alueidenkäytön kannalta merkittävistä ratkaisuista, jotka kytkeytyvät kunnan kaavoitukseen ja yhdyskuntarakenteen kehittämiseen laajemminkin. Lisäksi hankkeilla on tyypillisesti todennäköisesti merkittäviä ympäristövaikutuksia, mikä korostaa vaikutusten arvioinnin ja yhteensovittamisen tarvetta.

Kuntaliitto kantaa yleisemmin huolta kuntien mahdollisuuksista ohjata alueidenkäyttöään sekä vaikutusmahdollisuuksien kaventamisesta lainsäädännössä.

Kuntaliitto ehdotti lausuntokierroksella harkittavaksi erityislakia, joka voisi olla määräaikainen

Huomioiden sääntelyn erityinen tarkoitus ensisijainen vaihtoehto olisi ollut ehdottaa säädettäväksi erillinen laki. Tällainen säädösratkaisu olisi korostanut asian erityistä luonnetta. Kuntaliitto pitää valitettavana, ettei erityislain vaihtoehtoa ole tarkasteltu perusteellisemmin.

Erillisen lain etuna olisi, että yhtäältä voitaisiin varmistua siitä, että maanpuolustukseen liittyvät tavoitteet ja erityispiirteet tulisivat huomioituiksi toisaalta kuitenkin luomatta normaalioloja koskevaan yleisemmin rakentamista koskevaan lainsäädäntöön poikkeuksellisia menettelyjä. Esityksen mukaisten säädösratkaisujen tuominen tavalliseen normaaliolojen lainsäädäntöön voi viestiä siitä, että tämä erityislaatuinen ratkaisumalli olisi laajemminkin käytettävissä, vaikka näin ei ole.

Erityislaki voisi myös olla määräaikainen, mikä loisi luontevan kohdan sääntelyn tarpeellisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden uudelleenarviointiin muuttuvassa turvallisuusympäristössä.

Kuntaliitto pitää puolustusministeriön harkintaa tarkemmin määrittelevän sääntelyn täydentämistä esitykseen tarpeellisena

Lakiesitysten mukaan puolustusministeriön harkintaa ei olisi juurikaan säädöstasolla määritelty sen suhteen, millaista hanketta on pidettävä maanpuolustukselle tärkeänä tuotantolaitoksena. Kuntaliitto katsoo, että huomioiden lausunnon merkittävä rooli menettelyssä, harkintavaltaa ei voida jättää näin avoimeksi, vaan puolustusministeriön harkintaa tarkemmin määrittelevä säännös tulisi lisätä esitykseen.

Puolustusministeriön arvio hankkeesta tulee voida saattaa tutkittavaksi muutoksenhaussa. Olisi myös perusteltua, että ennen kuin puolustusministeriö antaa arvionsa hankkeesta, se pyytää tuotantolaitoksen suunnitellun sijaintipaikan kunnalta lausunnon.

Kuntaliitto korostaa lopuksi, että poikkeuksellisten menettelyjen soveltamiskynnyksen tulee olla korkea, ja menettelyjä tulee käyttää vain silloin, kun se on välttämätöntä.

SUOMEN KUNTALIITTO

Minna Mättö

Johtava juristi

Tiedoksi Kuntaliiton kirjaamo